

Dear friends

By Ausbergese...

һөрмәтли јолдашлар!

Маһнысыны ешитдијиниз бу хош авазлы һөгмәкар, сәз јох ки, сизә танышдыр. Бу ашыгдыр. Ел ашыгы!.. Телли сазыны бағрына басыб каһ чошгун, каһ да һезин, каһ шен, каһ да гәмли һавалар охујан халг сәнеткары!..

Бизим кезүмүз вә гулагымыз бу сәдә көркәмли, сәдә тәбиетли сәнеткарлара о гәдәр өјрәшмишдир ки, онларын сәнәтинин, ашыг јарадычылығынын ең гәдим заманлара бағлы олдуғу бәлкә дә чохумуза мө'лум дејил. һалбуки ел ашыгы Азербайҗан халгынын бөјүк вә шәрәfli тарихинин чанлы шаһиди, чанлы јадикарыдыр.

Лап гәдимдә "варсаг", сонралар исә "дәдә", "озан", "јаншаг", "шүәра" адлары илә чағрылан ашыглар һаггында илк јазылы мәнбә XI-XII әсрлерин әдәби абидәси, мөшһур "Дәдә Горғуд" дастаныдыр. Бу дастанда кәстәрилдир ки, озан адланан ел һөгмәкары өз чалгы аләти олан "гопузу" кәтүрүб елден-әле кәзир, халгын хәјриндә-шәриндә јахындан иштирак еләјир: "Голча гопуз кәтүрүб, елден-әле, бөјдән-бөјә озан кәзәр. Әр чомәрдин, әр һакәсин озан биләр".

Ашыг вә онун сазы һаггында даһи шаирләримиз Низами Кенчевинин, Мөһәммәд Фүзулинин әсәрләриндә дә гијмәтли мө'лумата раст кәлирик.

Демәли, һәлә профессионал театр вә кино, радио вә телевизија, ансамбл вә оркестрин олмадығы заманларда ашыг бизим улу бабаларымызын үрәк досту олмуш, онларын мөдәни, мө'нәви һәјатында чох мүнхм иш кәрмүшдүр. О заманлар халгын мусигиси дә, рәгси дә, шә'ри-сәһбәти, театр сәнәти дә әсасән ашыгын симасында топланмышды. Јә'ни ашыг бир тәрәфдән охујуб чалан артист, обери тәрәфдән дә гошмалар,

дастанлар јарадан шаир, маһнылар гошан бәстекар иди.

Беле һәртәрефли габилијјәт саһиблеринә адәтән "уһсад ашыг" дејирләр. Ады дилләр әзбери олаһ Ашыг Аббас Туфарганлы (портрети кәстәрилир), Ашыг Әләскәр (портрети кәстәрилир), Ашыг һүсејн Бозалганлы, Молла Чүмә, Ашыг Мирзә Бајрамов (портрети кәстәрилир), Ашыг һүсејн Чаван, Ашыг Шәмшир, Ашыг Ислам ^{Ашһи Зираһ} мәнз бу чүр уһсад ашыглардандыр. Онлар ашыг сәнәтинин бәјүк әмәк, мәнәббәт, исте'дад теләб едән чәтин сәнәт олдугуну дәнә-дәнә сәјләмишләр. Ашыг Әләскәр ашыг олмағын шәртлирини ајдынлашдырыб дејирди:

Ашыг олуб дијар-дијар кезәнин
Әзәл башдан пүркәмәли керәкдир.
Отуруб дурмагда едәбин билә,
Мә'рифәт елминдә долу керәкдир.

Халга һәгигәтдән мәтләб гандыра,
Шејтаны елдүрүб нәфсин јандыра,
Ел ичиндә пак отура, пак дура,
Далысынын хош сәдалы керәкдир.

...Ариф ола, ејһам илә сәз гана,
Намәһрәмдән шәрм еләјә, утана,
Саат кими Лејли һагга долана,
Һәгиги гәлбиндә јолу керәкдир.

Көрдүјүмүз кими, Ашыг Әләскәр бу фикирдәдир ки, ашыглыг јолуну тутан кәсдә керәк дәрин ағыл, јүксәк әхлағ вә мә'рифәт олсун. "Халга һәгигәти гандырмаг" ашығын башлыча вәзифәләриндәндир.

Рус халгынын бајаны, украинаныларын кобзаны, ерменилерин гусаны кими, азербайжанлыларын да ашыгы сөзүн һөгиги мө'насында халга хидмет еден, халг јарадычылыгыны ирели апаран бир сәнеткардыр. Ашыгларын сөзү ве сазы бүтүнлүклө емөкчи халгын һөјаты ве мүбаризеси иле бағлыдыр; ашыглар һечваһт халгдан ажрылмас, ажрылмамышлар. Ашыг Әлескер јахшы демишдир:

Елден ажры ашыг није јашады?

Өлсүн Әлескер тек гулларын, дағлар!

Ашыг сәнети халгын һөјатыны, әмејини, вәтән ешгини, азадлыг ве сәдет арзуларыны реалистчәсинә өкс етдирир.

Сосиалист ингилабындан әввәл, бүтүн габагчыл мәденијет хадимләри кими, ашыгын да вәзијјәти чоһ ағыр иди.

Ашыглара хусусән руһаниләр бөјүк әзијјәт верир, онлары тө'гиб едир, "кафир" адландырырдылар. Көјчәли Ашыг Әзизин әмрүнүн чоһу бөјләр ве чар мө'мурлары әлејһинә мүбаризәдә, һөбсдә, сүркүндә кечмишдир. Шишгајалы Ашыг Ајдын да өз үсјанкар ше'рләри үстүндә Сибирә Сүркүн олунмушду.

Бүтүн бунлара баһмајараг, ашыглар халг азадлыг һөрөкәтүндә бөјүк рол ојнајырдылар. Мөшһур гөһрәмәнлыг дастаны "Короғлу" буна чанлы сүбутдур.

Халг дастанларынын, о чүмләден "Короғлунун" јарадылмасында биләваситә иштирак еден ашыглар бу дастанда бизим халгмызын өз вәтәнинә мөһөббәтини, јерли әүлмкарлара ве харичи ишғалчылара нифрәтини чоһрун бир илһамла ифадә етмишләр. Серкәрдә ве дөјүшчү олан Короғлунун, ејни заманда, саз чалыб сөз гөшмәси онун ашыг сәнети иле сых еләгә

дар олдугуну ашиар кестөрмөкдөдир (Корогунун портрети кестөрилди). "Короглу иле Дели Несен" бојунда Корогунун горхмаз, гөһрөмшүрү чох јакшы төрөнүм олунмушдур.

Гыраты кетирдим човлана инди
Варса икидлерин мејдана келсин!..
Көрсүн мен делинин инди күчүнү,
Бојансын эндамы ал гана, келсин!.

Горхум јох пашадан, султандан, хандан,
Келсин мене дејен, кечирдим сандан!
Өрлөр далдаланыб горхмасин гандан,
Ат сүрсүн, говгаја мејдана келсин!..

Короглу ејилмөз јагыја, јада,
Мердин өксик олмаз башындан гада,
Не өрөлөр чөкөрөм мен бу дунјада,
Кестөрөм мөшөри душмана, келсин!

Ешитдијиниз бу гошманы Ашыг Кашгун ашыг
наваларындан олан *Мири* хстүндө окујурду. Ашыг
мусигисинде беле навалар чохдур.

Бү сөнөтин көркөмли сималары өсрлөр боју онларча
гијметли ашыг навасы јаратмышлар ки, ел ичинде бунлара
"навачат" дејилди. Ашыг навачатыны халг меһөбөтле горујуб
сахлајыр, нөсдөн-нөсле верир. Лакин кечмиште нот јазысы
олмадыгына көрө, бу навачатын анчаг аз бир хиссеси бизе
көлиб чатмышдыр. назырда 100-ө гөдөр ашыг навасы меһлум-
дур. ~~Магнитофон лентине јазылмыш һөмин навалар үзөринде
өдми-тедгигат ишлери өтөрилди.~~

јарадычылыгы үчүн
 сөзүндө аман над-интонация,
 ритми, бодни ифреда ^{халықаралык}
 паррал бир иштинде ^{жас}
 етдирир. Лаким бу
 мелодия халг мусиги
 ирсини иккишафдан
 мотржум, домуз бир халг
 Гезибур етмиз сөз
 аларды. А. мусигини
 дами јени-јени инто-
 нация, ритми, форма
 мусигијјетери иш
 змички атыр.

рэнкартми

Бу гијметли мусиги ирси Азербайжан халг мусигиси
 хезинесинде шерофли јерлерден бирини тутур. Ашыг мусиги
 синде инсан ме'невијјатынын эн улви, нечиб кејфијјетле
 ри өз ифадесини тапмышдыр. "Гөһрәмани", "Мисри", "Боғу-
 ду Короғлу", "Орта диваны" - мөрдлик ве чөсурлуғу төрө
 нум еден навалардыр; "Көзөллөмө", "Көјгө күлү", "Көјгө
 көзөллөмөси" - ојнаг ве шен өһвали-руһијјенин, "Дилгөмй"
 "Јаныг Көрөми", "Төчнис" исө - лирик мөһөббөт дүјгулары-
 нын, гүссө ве һәсетин ифадесидир. Инди Ашыг
 ифасында "Дилгөмй" навасына гулаг асаг.

Ашыг мусигиси өзүнүн мелодик ве ритм ^{иш} хусусијјөт-
 лери е'тибарилө чох рэнкарөнк ве зөкиндири. Она көрө,
 ашыгларын һавачат үстүндө охуруглары ше'рлер де рэнка-
 рөнкдир. Бурада ^{Дубетки,} гошма, көрајлы, төчнис, ^{ороршасынган} мұһөммөс кими
 хырда лирика ше'рлерден ^{новатор} башламыш ири һөчмли дастанә гөдөр
 сајсыз-һесабысыз едөби ^{Түзүш} ~~фаритат~~ ишленир.

Ашыг јарадычылыгында бөјүк јер тутан дастан
 халгымызын мөдәни һөјатында ве мөишөтиндө хусусилө кениш
 јајылмышдыр. Азербайжанда, хусусөн рајонларымызда, көнд-
 леримизде халг "Короғлу", "Ашыг Гөриб", "Әсли ве Көрөм"
 "Аббас ве Күлкөз" кими машһур дастанлара гулаг асмағы
 чох хошлајыр. Бу дастанларын ифасы бө'зөн бир нечө
 кечө чөкир. Дастан ифасы заманы ашыг хош бирседа илө да-
 нышыр, сазы бағрына басыб чалыр, охујур, аһөнкдар јериш-

лө кезишир, бә'зән де җамаатын көнлүнү ачмаг үчүн зара
фатјана сөзләрдән ибарәт "гөрәвөллиләр" нағыл еләјир.

Дастанда вә шүмијјәтлө ашыг јарадычылыгында дөјиш
мә формасындан чох истифадә олунур. Ики вә даһа артыг в
ашыгын иштирак етдији дөјишмә чох вахт суал-чаваб шекли
дә олур. Ашыгла мә шүгә арасында дөјишмәләре дастанлары
һамысында раст кәлмәк мүмкүндүр.

Һазырда Азербайҗанда ея арасында чох јайылмыш
дөјишмәләрдән бири бөјүк шаиримиз Сәмәд Вурғунла уstad
ашыглардан кәлбәчәрли Ашыг Шәмширин дөјишмәсидир. (Сәмә
Вурғунла Ашыг Шәмширин бирқә шекли кәстәрилир). Ашыглар
дан ифасында бу дөјишм
ни динләјә билерсиниз.

Инчәсенәтин бүтүн башга нөвләри кими, ашыг јарады
чылыгы да даим инкишаф едиб әенкишләшмәкдәдир. Заман
дөјишдикчә ашыгын сәнәти дә, онун сөзү, сазы да дөјишир
јени кәјфијјәтләр алыр. Чох тебиидир ки, Совет һакимиј
јәти Илләриндә ашыг сәнәти өз инкишафынын јени мәрһәлә
синә јүксәлмишдир. Кечмишдә олмазын әзијјәтләр чәкән
ашыг Совет һокумәтидә вә Коммунист партијасынын гәјгысы
илә чәмијјәтин феал, һөрмәтли адамлары сьрасына - јени
һејатын, јени мөдәнијјәтин јарадычылары сьрасына кечми
дир. Онлардан бир чоху Совет јазычылары иттифагынын үзв
республиканын әмәкдар инчәсенәт һадими вә әмәкдар мөдәни
јәт ишчисидир.

Эмекчи халгла бирликде ар кунлере чыхмыш муасир ашыг
ез маһныларында бөјүк Ветенимизи, партијаны, Ленини, дун-
ја халгларынын сулһ угрунда мубаризесини тереһнум едир.
Шен, ојнаг, никбин еһвали-руһијјенин устунлук төшкми етди
ји муасир ашыг мусигиси адамларымызы бөјүк гуручулуг
ишине, эмек харугелери кестерме је руһландырыр. Сдвет Ве-
тени һаггында ашыг һавалары гөһреман халгымызын үрејини
сонсуз ифтихарла долдуруп (Ветенаггында бир ашыг һавасы
ифа олунур).

Бу кун Азербайчанын шеһер, рајон ве кендлеринде бүт
тун өмрүнү ашыг сенетине һеср еден теһрүбели, ^{пештар} устад ашыг-
ларла јанашы, јүзлерче һөвөскар ашыглар да вардыр. һөким-
лер, аграномлар, муеллимлер, феһле ве колхозчулар ичинде
саз чалыб охујанлар аз дејил. Буну халгын ашыг сенетине
меһөббөтинин парлаг теһаһурлеринден бири һесаб еде биле-
рик.

Ашыг сенетинин Азербайчан едебијјаты, театры ве му-
сигисинин де инкишафына чох фајдалы те'сири олмушдур.
(Сарабски, Ашыг Ислам, Ашыг Мирзе ве Ашыг Авакын шекли
кестерилир). Ашыг һавачаты муғам, маһны ве регслере те'е-
сир етдији кими, профессионал Азербайчан мусигисинин
ен јакшы, чанлы, хөлги кејфијјетлери де ашыг һавачатына
те'сир кестерир.

Бу сенет севен ве она јүксек гијмет верен даһи бес
текарымыз Узејир һачыбөјов Азербайчан бастекарларыны
халг мусигисинден, хусусиле ашыглардан јүксек сенеткарлыг

ве хелгилији ејренмеје чагырырды. (Үзејирбејин портрети кестерилир). Үзејир начыбејов өзү "Короглу" операсында дунја мусиги сенети ен'енелери иле јанашы, ашыг мусигисинден де усталыгла истифаде етмишди. Короглунун ~~Короглу~~ ~~Короглу~~ аријасы буна ен јакты мисалдыр (Арија ифа олунур).

Ашыг мусигисинин хош те'сирини бестекарларымыздан Гара Гарајев ве Фикрет Әмировун, Сеид Рүстемов ве Гәнбер Хүсејинин де јарадычылыгында кермек мүмкүндүр.

Әсрлерден бери бизим халгымызын севимли сенеткары олан ашыг совет адамларынын коммунизме доғру галиб жүрүшүнде өз сазы, сөзү иле иштирак едир. (Партија һаггында маһны ифа олунур).

Леким мукарабати лауреаты Гара Гарајевин ^{т.} Муасир
кышкы симфониясы ишленген олан "Үчүнчү
симфониясы"нда ашыг мусигисинден ~~бизим~~
~~музыка~~ музика ишаратын медитация олунур.
~~Хүсүн~~ симфониянын икинчи кысасы буна
өла мисал ала билер ("Үчүнчү симфония"дан
икинчи кысасы галымар).